

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

موضوع: وقت مشترک و مخصوص/مواقیت الصلاة

یکی از آقایان نوشتہ اند شما مانند آقای بروجردی قائل به وقت اختصاصی شدید ولی در رساله عملیه قائل به اشتراک و ترتیب شده اید، عرض می کنیم که این امر عجیب و غریبی نیست و هر فقیهی ممکن است در طول عمرش نظرش تغییر کند مانند علامه حلی که نقل شده در طول عمرش سه بار غمازها و روزه هایش را به خاطر همین تغییر نظرش قضا کرد.

مطلوب دیگری که نوشتہ اند این است که شما فرمودید آخر وقت نماز عصر مغرب است نه غروب آفتاب، بله ما ذهاب حمره و مغرب را میزان می دانیم برخلاف آقای خوئی که غروب را میزان می داند.

عرض کردتم که آقای خوئی قائل به وقت اشتراکی شده، ما با تمام احترامی که از نظر علمی برای ایشان قائلیم قول ایشان را قبول نداریم و به ایشان اشکال داریم.

آقای خوئی در شرح عروه ابتدا به سراغ روایات رفته و فرموده آنچه که بر وقت اختصاصی دلالت دارد روایت داود بن فرقان است که خبر ۷ از باب ۴ از ابواب مواقیت الصلاة بود و قبل چندین بار خواندم و گفتیم با صراحة زیادی دال بر وقت اختصاصی می باشد، کلام آقای خوئی این است : « و هذه الرواية وإن كانت ظاهرة في مذهب المشهور إلا أنها مرسلة غير قابلة للاستدلال بها .

و ما يقال من انجبارها بعمل المشهور فيه منع صغري و كبرى كما عرفت مراراً »^۱.

این مبنای آقای خوئی است که فقط به سند خبر نگاه می کند و اگر صحیح بود خبر را حجت می داند و اگر ضعیف بود خبر را حجت نمی داند و دیگر عمل یا اعراض اصحاب و مشهور را موثر نمی داند برخلاف ما و مشهور فقهاء که ملاک

^۱ المستند في شرح العروة، سید ابوالقاسم خوئی، ج ۱، ص ۱۰۷.

^۱ المستند في شرح العروة، سید ابوالقاسم خوئی، ج ۱، ص ۱۰۶.

مسکان غالباً لا عبدالله ، ولا أقل من الشك في ذلك المسقط لها عن درجة الاعتبار.»^٤

چند اشکال به کلام آقای خوئی وارد است:

اول اینکه ایشان خبر داود بن فرقہ را طبق مبنای خودشان تضعیف کردند درحالی که در مقابل طبق مبنای مشهور خبر حجت است زیرا مورد عمل اصحاب و فقهاء می باشد و ضعفیش جبران می شود.

دوم اینکه ایشان فرمودند بین خبر داود بن فرقہ و اخبار کثیره تعارض وجود دارد منتهی ما عرض می کنیم که تعارض نیست زیرا ما گفتیم که استثناء در عبارت "إلا أن هذه قبل هذه" استثناء متصل است به این معنا که "إلا أن وقت هذه قبل وقت هذه" ولی آقای خوئی این اخبار را حمل بر وقت اشتراکی کرده که اگر اینطور هم باشد باز آن اخبار عام هستند و خبر داود بن فرقہ خاص است و آنها مطلق هستند و خبر داود بن فرقہ مقید است.

سوم اینکه ایشان خبر آخر را بواسطه محمد بن سنان تضعیف کردند درحالی که ما چند جا مراجعه کردیم همگی محمد بن سنان را تمجید و توثیق کرده اند و جالب اینکه در معجم رجال حدیث که تالیف خود ایشان است محمد بن سنان توثیق شده و بنده در اینجا نوشتیم که وثاقت محمد بن سنان از چند طریق ثابت شده؛ اول در معجم رجال حدیث تالیف خود آیت الله خوئی جلد ۱۶ صفحه ۱۶۰ ، دوم در الفوائد الرجالیه تالیف سید بحرالعلوم جلد ۳ ، سوم مستدرک چاپ قدم جلد ۳ صفحه ۵۵۷ ، چهارم تنقیح المقال چاپ قدم جلد ۳ صفحه ۱۲۸ ، بحجه الآمال جلد ۶ ، خلاصه اینکه وثاقت و عظمت و جلالت محمد بن سنان ثابت شده است البته بخشی دارد " فهو رجل ضعيف جداً" ولی خب در مقابل افراد زیادی او را توثیق کرده اند.

بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله تعالى... .

والحمد لله رب العالمين و صلی الله على
محمد و آلہ الطاهرين

^٤ المستند في شرح العروة، سيد ابوالقاسم خوئي، ج ۱، ص ۱۱۰.

حرف دوم آقای خوئی این است که: «لو أغمضنا عن السند وفرضنا صحة هذه الرواية . أعني روایة داود بن فرقہ المتقدمة . لم تكن معارضة بينها وبين غيرها من الروایات ، بل يكون جميعها في مقام بيان اعتبار الترتيب بينهما ، وذلك لأن الظاهر من مضي أربع رکعات ليدخل وقت العصر ولو بضميمة تلك الروایات الدالة على أنه إذا زالت الشمس دخل الوقتان إلا أن هذه قبل هذه ، هو مضي أربع رکعات بالفعل بأن صلاها المكلف فعلاً ، ليدخل وقت العصر على نحو الاطلاق ومن دون مزاحم واشتراط وفرض وتقدير في قبال ما قبل مضي أربع رکعات بالفعل ، فإن دخول الوقت بالنسبة إلى العصر حيث إنما هو على تقدير وفرض مضي زمان يسع لأربع رکعات»^۳.

حرف سوم آقای خوئی این است که : «و ربما يستدل للقول بالاختصاص بما رواه الشيخ باسناده عن الحسين بن سعيد عن ابن سنان عن ابن مسکان عن الحلبی في حديث قال : "سألته عن رجل نسي الأولى والعصر جيماً ثم ذكر ذلك عند غروب الشمس ، فقال : إن كان في وقت لا يخاف فوت إدھاما فليصلّ الظهر ثم ليصلّ العصر ، وإن هو خاف أن تفوته فليبدأ بالعصر ولا يؤخرها فتفوته فيكون قد فاتتاه جميما ، ولكن يصلّي العصر فيما قد بقي من وقتها ثم ليصلّ الأولى بعد ذلك على أثرها".

فإن المستفاد من قوله : "ولا يؤخرها .." الخ أنه لو أتى بالظهر في هذا الوقت وأخـر العصر فقد فاتته الصلاتان معا ، أما العصر فواضح ، وأما الظهر فلأجل إيقاعها في الوقت المختص بالعصر الذي هو بمثابة الوقوع في خارج الوقت . و فيه : أن الدلالة وإن كانت تامة لكن السند ضعيف وإن عبر عنها في بعض الكلمات بالصحيحة ، إذ المراد بابن سنان الواقع في السنـد بقرينة الراوي والمروي عنه هو محمد ، فإنه الذي يروي عنه الحسين بن سعيد وهو يروي عن ابن

^۳ المستند في شرح العروة، سيد ابوالقاسم خوئي، ج ۱، ص ۱۰۷.